

DEZINFORMACIJOS SKLAIDOS MAŽINIMAS

Detalūs priemonių veikimo modeliai

I KRYPTIS

Vakarų valstybių informacinės erdvės
stebėjimo ir reagavimo sistemų
tobulinimas

II KRYPTIS

Informacijos apie Lietuvą sklaida
plačiajai visuomenei

III KRYPTIS

Lietuvos kultūros pristatymas tikslinėms
auditorijoms

IV KRYPTIS

Lietuvos istorijos pristatymas tikslinėms
auditorijoms

I KRYPTIS: VAKARŲ VALSTYBIŲ INFORMACINĖS ERDVĖS STEBĖJIMO IR REAGAVIMO SISTEMŲ TOBULINIMAS

Esamos situacijos apžvalga

Šiuo metu didelė dalis Lietuvos institucijų informacinių grėsmių stebėsenos pajėgumų yra nukreipta į Rytus, Vakarų valstybėms dėmesio skiriama mažiau. Stebėjimas vyksta fragmentiškai - procesuose dalyvauja Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarija (LRVK), užsienio reikalų ministerija (URM), krašto apsaugos ministerija (KAM), tačiau nėra naudojami vieningi įrankiai, stebėjimui nėra išnaudojamos naujausios technologinės galimybės. Įvairių institucijų surenkama informacija nėra nagrinėjama nepriklausomų analitikų, kurie galėtų pastebėti dezinformacijos dėsninumus ir modeliuoti atsako strategijas. Neišnaudojami jau turimi stebėjimo pajėgumai, trūksta tikslingo užduočių institucijoms formavimo, neaišku, koks Lietuvos įvaizdis formuojamas strategiškai Lietuvai svarbiose valstybėse. Dėl tokių spragų trūksta ir sistemingo reagavimo į dezinformaciją. Neretai valstybinių institucijų reagavimas yra neefektyvus, nes institucijų atsakas laikomas subjektyviu. Menkai skatinamas Lietuvos visuomenės, akademinės bendruomenės, lietuvių diasporų įsitraukimas į stebėjimo ir reagavimo procesus.

Siūlomos priemonės:

1. Diegti vieningą sistemą institucijų Lietuvoje bei atstovybių užsienyje vykdomam informacinės erdvės stebėjimui efektyvinti. Aiškiai nustatyti institucijų užduotis ir darbų pasidalijimą.

Veikimo modelis: Vakarų informacinės erdvės stebėjimui įdiegiamas vienas, pažangus, dirbtiniu intelektu paremtas technologinis įrankis, padedantis surasti ir nagrinėti pasirodančią informaciją apie Lietuvą. Įrankio pagalba viena atsakinga institucija Lietuvoje (šią funkciją galėtų atlikti Grėsmių valdymo ir krizių prevencijos biuras (GVKP)) tikslinėmis kalbomis stebi komunikaciją apie mūsų valstybę žiniasklaidoje bei socialiniuose tinkluose. Lietuvos ambasados stebi kanalus, nepasiekiamus anksčiau minėto centro naudojamai sistemai (vietinę spaudą, televiziją, renginius, visuomenės sentimentus).

2. Į surenkamos informacijos sisteminimo procesus įtraukti mokslinį institutą – Rytų Europos studijų centrą (RESC), kurio dalininkas yra URM.

Veikimo modelis: GVKP surinktą ir iš ambasadų gautą informaciją perduoda RESC, kuris šią informaciją analizuoja, teikia savo įžvalgas ir rekomendacijas dėl tolimesnių veiksmų. RESC apie eskaluojamas kontroversiškas temas informuoja anglų kalba komunikuojančią Lietuvos žiniasklaidą, akademinę bendruomenę. GVKP. Remdamasis mokslinio instituto išvadomis, formuoja užduotis ambasadoms bei kitoms su Lietuvos įvaizdžiu užsienyje ir nacionaliniu saugumu susijusioms institucijoms.

3. Į informacinės erdvės stebėjimo ir reagavimo procesus įtraukti tikslines visuomenės grupes.

Veikimo modelis: Sukuriamas akademinę bendruomenę, dezinformacija besidominčius lietuvius, lietuvių diasporų, organizacijų ir bendruomenių užsienyje atstovus ir suinteresuotas institucijas vienijantis tinklas „Lietuvos ambasadoriai informaciniais klausimais“. Tinklas įkuriamas „Facebook“ grupės formatu. Tinklo nariai skatinami atkreipti kitų grupės narių dėmesį į klaidingos informacijos apie Lietuvą sklaidos atvejus, siūlyti tikslingiausias atsako į pastebėtą dezinformaciją būdus, inicijuoti ir organizuoti atsakomąsias kampanijas. Tinklas nuolat plečiamas, palaikomas tinklo aktyvumas, koordinacinės ir administracinės užduotys vykdomos RESC, URM skiria finansavimą šiai užduočiai vykdyti. RESC sistemina tinkle pateikiamą informaciją ir teikia išvadas institucijoms, įgalina tinklo narius organizuoti didesnio masto atsakomąsias kampanijas į dezinformaciją.

II KRYPTIS: INFORMACIJOS APIE LIETUVĄ SKLAIDA PLAČIAJAI VISUOMENEI

Esamos situacijos apžvalga

„Kurk Lietuvai” projekto metu atlikti tyrimai parodė, kad daugiau nei 70% Vakarų valstybių respondentų apie Lietuvos istoriją žino itin mažai, nežino apie bandymus manipuluoti mūsų valstybės istoriniu naratyvu. Taigi, tokie asmenys yra neatsparūs dezinformacijai – Lietuvos užduotis yra ne tik efektyviai stebėti informacinę erdvę bei reaguoti į informacines atakas, tačiau ir aktyviai skleisti informaciją svarbiausiomis temomis. Prisistatyti užsienio auditorijoms galime komunikuodami apie šalies istoriją, kultūrą, politinę raidą, identitetą, aktualijas. Anglų kalba atliekamų internetinių paieškų apie Lietuvą rezultatais dažnai tampa propagandiniai, faktais nepagrįstą informaciją pateikiantys šaltiniai. Informacijos iš Lietuvos trūksta, nes komercinės Lietuvos žiniasklaidos komunikacija anglų kalba yra problematiška, tokia veikla nėra pelninga. Kol kas efektyvios komunikacijos anglų kalba nevykdo ir visuomeninis transliuotojas LRT. Šiuo metu vyksta portalo atnaujinimo darbai, siekiama stiprinti anglišką portalo versiją.

Siūlomos priemonės:

1) Komercinės žiniasklaidos įgalinimas komunikuoti anglų kalba.

Veikimo modelis: Užtikrinti finansavimą Lietuvos komercinei žiniasklaidai (iš didžiųjų Lietuvos portalų anglų kalba šiuo metu komunikuoja tik Lithuania Tribune (Delfi.en), šio puslapio išsilaikymas ir aktyvus veikimas sudėtingas dėl finansų trūkumo). Finansinę paramą tikslingiausiai užtikrinti skelbiant LRVK arba URM konkursą.

2) LRT ir komercinės žiniasklaidos tikslingos komunikacijos reaguojant į dezinformaciją užtikrinimas.

Veikimo modelis: Informuoti komercinius kanalus ir visuomeninį transliuotoją apie prieš Lietuvą naudojamus dezinformacijos naratyvus, taip skatinti žiniasklaidą atsižvelgti į šias temas, informacijos spragas. Gairės komunikacijai parengiamos remiantis viešosiomis konsultacijomis su dezinformacijos ekspertais Lietuvoje bei Lietuvos ambasadų identifikuotais Lietuvai priešiškais naratyvais.

III KRYPTIS: LIETUVOS KULTŪROS PRISTATYMAS TIKSLINĖMS AUDITORIJOMS

Esamos situacijos apžvalga

Šiuo metu Lietuva neišnaudoja valstybės „švelniosios galios“ potencialo. Šios galios svarba nuolat auga, apie tai kalba didelės ir mažos pasaulio valstybės, konceptas yra integruojamas ne tik į valstybės įvaizdžio formavimo, tačiau ir į nacionalinio saugumo strategijas. Už Lietuvos kultūros sklaidą užsienyje yra atsakingas Lietuvos kultūros institutas (LKI), tačiau trūksta LKI projektų integravimo į platesnius užsienio politikos, Užsienio reikalų ministerijos projektus. LKI neturi padalinių užsienyje, tokius padalinius sėkmingai kuria kitos Europos valstybės (Vengrija ir Čekija turi daugiau nei 20 tokių padalinių, Estija turi 2 padalinius), tai taip pat yra Lietuvos „švelniąją galią“ ribojantis veiksnys.

Siūlomos priemonės:

1) Remiantis gerosiomis užsienio praktikomis, plėsti kultūros sampratą ir LKI veiklas.

Veikimo modelis: LKI veikimo koordinavimas perduodamas Užsienio reikalų ministerijai. Remiantis konsultacijomis su LKI bei kultūros atašė, tikslinga investuoti į kultūros darbuotojų mokymus, rengti geriau organizuotus pristatymus apie valstybės strategiją dėl Lietuvos pristatymo užsienyje, didinti kultūros atašė skaičių bei gerinti jų tarpusavio bendradarbiavimą.

2) Steigti instituto atstovybes užsienio valstybėse.

Veikimo modelis: Papildomos lėšos skiriamos instituto padalinių užsienyje steigimui; įvertinus finansines kliūtis, vertinga remtis Estijos pavyzdžiu ir centrus steigti Lietuvai svarbiausiose lokacijose. Remiantis gerosiomis užsienio praktikomis, plečiamos instituto padalinių vykdomos veiklos.

IV KRYPTIS: LIETUVOS ISTORIJS PRISTATYMAS TIKSLINĖMS AUDITORIJOMS

Esamos situacijos apžvalga

Konsultacijos su istorijos tyrėjais iš Lietuvos istorijos instituto bei Kauno, Vilniaus ir Klaipėdos universitetų atskleidė dvi pagrindines problemas, trukdančias efektyviai pristatyti Lietuvos istorinį naratyvą Vakarų šalių gyventojams:

- **Vakarų auditorijai aktualių tyrimų stoka:** Lietuvos istoriją pristatančioje literatūroje egzistuoja nemenkos spragos. Vieni Lietuvos istorijos etapai yra gerokai plačiau ir kokybiškiau pristatomi užsienio kalbomis nei kiti. Pavyzdžiui, galima rasti pakankamai informacijos anglų kalba apie Lietuvą tarpukariu, tačiau trūksta literatūros apie Antrąjį pasaulinį karą ir sovietmetį Lietuvoje. Publikacijose nepakanka Lietuvos istorijos įvykių integravimo į platesnį, Europos ar pasaulio kontekstą, neatsižvelgiama į sąsajas su tikslinėmis auditorijomis Vakarų šalyse.
- **Menkas egzistuojančių tyrimų prieinamumas:** viešosios konsultacijos metu, istorijos tyrėjai identifikavo kertines publikacijas apie svarbiausius Lietuvos istorijos etapus lietuvių, anglų, vokiečių ir prancūzų kalbomis. Nepaisant itin aukštos identifikuotų darbų kokybės, didelė jų dalis šiuo metu nėra prieinama užsienio auditorijoms dėl šių darbų vertimo, skaitmeninimo arba sklaidos stokos.

Siūlomos priemonės:

1. Įgalinti nepriklausomą ir nešališką istorijos tyrėjų komisiją koordinuoti anglų kalba prieinamų straipsnių apie Lietuvos istoriją ruošimą.

Veikimo modelis: Tarptautinės komisijos nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti sekretoriatas teikia paraišką į Lietuvos mokslo tarybą arba LRVK dėl anglų kalba prieinamų tiriamųjų straipsnių apie Lietuvą rengimo finansavimo. Užsitikrinęs finansinę paramą, Komisijos sekretoriatas pristato galimybę jauniems Lietuvos istorikams prisidėti prie inovatyvių straipsnių anglų kalba rengimo. Šių straipsnių tikslas — perteikti užsienio auditorijų atstovams žinias apie Lietuvos istoriją. Paruošta medžiaga publikuojama Komisijos internetiniame portale, komunikaciją anglų kalba vykdančios Lietuvos žiniasklaidos priemonės skatinamos šią medžiagą publikuoti.

2. Skelbti finansavimo konkursus Vakarų auditorijoms aktualių istorinių tyrimų ir leidinių ruošimui, vertimui bei sklaidai.

Veikimo modelis: Pasitelkiant Lietuvos mokslo tarybos reikminių tyrimų finansavimo instrumentą, skelbiami konkursai, remiantys naujų Lietuvos istorinį naratyvą pristatančių tyrimų ruošimą ir egzistuojančių tyrimų prieinamumo užsienio auditorijoms didinimą. Kasmet būtų siekiama atrinkti, išversti ir atitinkamai užsienio auditorijai pritaikyti tris lietuvių kalba egzistuojančius leidinius arba paremti trijų naujų istorinių tyrimų ruošimą. Parama šiems darbams skiriama atsižvelgiant į esamas spragas Vakarų auditorijai prieinamoje literatūroje, temos aktualumą Lietuvai ir galimybes integruoti tiriamą Lietuvos istorijos etapą į platesnį regioninį arba pasaulinį kontekstą. Taip pat, kasmet būtų atrenkami penki šiuo metu jau prieinami anglų, vokiečių arba prancūzų kalbomis darbai, kurie būtų skelbiami Vakarų valstybėse. Tokiu būdu, Lietuva Vakarų auditorijai turėtų galimybę kasmet pristatyti aštuonių tyrimų rinkinį. Siekiant užtikrinti efektyvią ir naudingą šių darbų sklaidą, Lietuvos diplomatinės atstovybės įgalinamos dovanoti minėtųjų darbų kopijas Lietuvai strategiškai svarbių Vakarų

valstybių bibliotekoms ir universitetams. Užtikrinamas darbų skaitmeninimas, jų sklaidai pasitelkiamos esamos internetinės ir socialinių tinklų platformos, leidiniai prieinami „Amazon“ internetinėje parduotuvėje.